

נחלק אלו

תורה ועריות, העבודה בין אדם לעצמו - זה לעומת זה

כדאי לדבר דברי חיזוק בישיבה בימי השובבי"ם? אמר לו הרב שך זצ"ל: אל תדבר על שום נושא מלבד על חיזוק בלימוד התורה!

ובל נטעה לומר שהרב שך זצ"ל סבר ח"ו שאין קדושה מיוחדת בימים אלו, אדרבא ואדרבא, ודאי שימים אלו מרוממים ונעלים, אלא אמר לו הרב שך זצ"ל שכל התיקונים הנצרכים וכל המעלות העליונות קניינם הוא על ידי חיזוק בלימוד ועמל התורה. עסק התורה מקדש ומרומם, ובו אפשר לזכות לכל התיקונים שצריכים!

וביאור הענין הוא: כתב הרמב"ם סוף הלכות איסורי ביאה (פרק כב הלכה יח-כא): אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות, אמרו חכמים: בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות.

ואמרו חכמים: גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות, ועוד אמרו חכמים: רוב בגזל מיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע.

לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן, ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול, גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד.

ומסיים שם הרמב"ם: גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה יט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד.

פשטות דבריו הם משום עומק העניין של קדושת התורה וסגולתה, אך נראה שיש כאן עוד ענין עמוק

ידוע ומובא בפוסקים, שהימים האלו - ימים שקוראים בהם את הפרשיות של שובבי"ם, הם ימים מסוגלים מאד, להיטהר ולהתקדש מכל פגם ועוון, וטעם הדבר, שזו היא גודל מעלת התורה, שהקריאה שקוראים בה באותו זמן בכוחה להשפיע על הימים האלו, וכיון שקוראים בתורה את הפרשיות של יציאת מצרים וגאולת ישראל שנגאלו בגופם ובנפשם, הרי אלו ימים המסוגלים לגאול הגוף והנפש של כל איש ואיש מישראל.

ואף שסיפור הגאולה משעבוד מצרים מסתיים כבר בפרשת בשלח, ולא רק אחרי משפטים? הדבר ידוע שספר שמות נתייחד שמו בשם: ספר הגאולה, וביאור הדבר כתב הרמב"ן בתחילת ספר שמות: וכשיצאו ממצרים אע"פ שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותיהם, ואז נחשבו גאולים.

ספר שמות נתייחד לגלות מצרים, יציאת מצרים, מעמד הר סיני, קבלת התורה, והקמת המשכן, ועל ידי כולם נקרא ספר הגאולה - בלי מתן תורה והשראת השכינה בכלל ישראל, לא היתה לנו גאולה! קבלת התורה והשראת השכינה הם השלמת הגאולה!

וכן מתבאר ממה ששותים בליל הסדר ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה, ומה הם הארבע לשונות של גאולה? והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. 'ולקחתי' דהיינו 'ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים' הוא גם מלשונות הגאולה, ומפני שבכך היתה השלמת הגאולה.

ימים אלו מסוגלים לגאולת הגוף והנפש!

חיזוק בלימוד התורה הוא עיקר העבודה בימים אלו

סיפר לי משגיח בישיבה: לפני שנים רבות נכנסתי אל מרן הרב שך זצ"ל, ושאלתי אותו: על איזה נושא

יותר, ונרחיב בו בעזרת ה':

כתוב בתורה בסוף פרשת אחרי מות (ויקרא יח כו) אחרי פרשת עריות: ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבת האלה. מה פירוש הכתוב ושמרתם אתם, הרי לכאורה זה כפילות הלשון? ועמד בזה האור החיים הקדוש ופירשה על פי דרכו. ונראה לומר בזה יסוד גדול, על פי מהלך שלם שכיוונו אליו שני גדולי הדורות המהר"ל והגר"א.

היסוד של עמל התורה הוא נגד הכח של גילוי עריות

שנינו במסכת אבות (פ"א מ"ב): על שלושה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמילות חסדים.

אומרים המהר"ל בפירושו על מסכת אבות שם, והגר"א באדרת אליהו פרשת האזינו (דברים לב ה) על הפסוק שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל, ששלושת עמודי העולם הם חלוקים לשלשת החלקים שבבריאה, בין אדם למקום, בין אדם לחבירו, ובין אדם לעצמו.

עבודה, היינו קרבנות בזמן המקדש ותפילות בזמן הזה, זהו העמוד של בין אדם למקום.

גמילות חסדים, זה העמוד של בין אדם לחבירו.

ותורה, זה העמוד של בין אדם לעצמו. ודאי שכל מצוה שאדם עושה היא מקדשתו ומאירה את נשמתו, אבל אין מצוה שמקדשת ומרוממת את האדם כמו לימוד התורה, שמעלה את האדם מדרגת בהמה לדרגת אדם ומדרגת אדם לדרגת מלאך. תורה זה בין אדם לעצמו.

ומוסיפים המהר"ל והגר"א, שכנגד שלושת העמודים שיש בצד הקדושה, יש שלושה עמודים בצד הטומאה, זה לעומת זה.

מה הם השלושה דברים בצד הטומאה?

שלושת העבירות החמורות שעליהם נאמר יהרג ואל יעבור: עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, עבודה זרה - זה אב הטומאה, העוון הגדול ביותר ששייך בין אדם למקום, והוא ההיפך הגמור של עבודה- תפילה, שפיכות דמים - הוא העוון הגדול ביותר שיש בין אדם לחבירו, והוא הניגוד המוחלט לגמילות חסדים,

וגילוי עריות - זה החטא הכי גדול שבין אדם לעצמו. וודאי שכל עבירה מטמאת את האדם, אבל אין עבירה שמטמאת את האדם ומורידה את הצלם אלוקים ממנו כמו גילוי עריות, זה עבירה שבין אדם לעצמו, שמזיקה ומורידה את כל המעלת אדם של עצמו.

זה לעומת זה עריות בצד הטומאה ולימוד התורה בצד הקדושה, זה בין אדם לעצמו. כך לימדו אותנו רבותינו המהר"ל והגר"א, לימוד התורה הוא היסוד הגדול שהופך את האדם מצורת בהמה לצורת אדם, ורק על ידי התורה הוא נחשב בריאה שלימה, טובה, בעל מעלה מצד עצמו - וכנגדו עריות בצד הטומאה.

תורה מקדשת ומרוממת את האדם למדרגות בלי גבול

חז"ל אומרים (פסחים סח ע"ב) אמר רב יוסף: אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא. אנחנו לא ראינו אף פעם אמורא שאפילו קטן שבהם מחיה מתים, לא היינו יכולים לעמוד בפני קדושתם, זכיתי להיכנס הרבה פעמים למרן הסטייפלער זצ"ל וראו עליו שהוא מלאך הוא לא בן אדם.

תארו לעצמכם מה הרגישו ליד רב יוסף? אמרו לעצמם התלמידים כנראה רב יוסף נולד עם נשמה גבוהה, ולפיכך זכה למה שזכה, אבל אותנו זה ודאי לא מחייב, אמר להם רב יוסף אתם רואים את אותו יוסף מהשוק שיושב בבסטה ומוכר פיתות, הוא למד איתי בחיזר, הוא ישב לידי בספסל ואפילו הוא היה יותר בעל כשרון ממני. אם תשאלו איך אני נהיתי כזה מלאך? בזכות ההוא יומא! עוד דף גמרא, ועד דף, עוד הלכה, ועוד הלכה, זה כל הסוד! אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא, הייתי נשאר אותו דבר, אבל בזכות אותו יום למדתי תורה ונתרוממתי.

ורואים דבר זה בחוש על זקני וחכמי הדור, הם נראים כמו מלאכים. כל שורה בגמ' כל תוס', הכל מקדש ומרומם את האדם, זה נקרא בין אדם לעצמו.

מפעם לפעם מתפרסמים תמונות של בעלי תשובה לפני שחזרו בתשובה ואחרי שחזרו, ורואים שיש להם צורת פנים אחרת, ואל תסתכלו לא על הזקן והפאות שאחרי, ולא על העגילים והשיער הארוך שלפני, תסתכלו רק על העיניים לפני יש לו עיניים של בהמה, ואחרי רואים קדושה בעיניים ומפני שקודם הוא היה דבוק בעריות ועכשיו הוא דבוק בתורה.

זה היסוד - בין אדם לעצמו, אין חטא שגורם לבהמיות יותר מגילוי עריות, ואין מצוה שמקדשת את הנשמה ומאירה אותה כמו לימוד התורה, ולפיכך החזו"א בכמה מקומות מתאר את לומד התורה שהוא מלאך שמהלך בין אנשים, התורה מקדשתו ומרוממתו למדרגת מלאך.

ובזה יתבאר כפילות הלשון שבכתוב: ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבת האלה.

הקב"ה כביכול מתחנן אלינו ושמרתם, את מי? אתם - את עצמכם, בין אדם לעצמו, אל תאבדו את הצלם אנוש תשמרו את עצמכם מהטומאה של עריות.

אותו לשונות נאמרו בגילוי עריות ובלימוד תורה

ולשון זה בדיוק מצאנו על דברי תורה, בגמ' בפרק חלק (סנהדרין ט ע"ב) על הכתוב (דברים כט ח): ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם, אמר רבא: אל תיקרי ועשיתם אותם אלא ועשיתם אתם, כל הלומד תורה ומלמדה כאילו עשה לעצמו.

אותו לשון שנאמר בעריות ושמרתם אתם, נאמר אף בלימוד התורה ועשיתם אתם, שני הדברים שהם בין אדם לעצמו, זה לעומת זה.

ואין אלו שני דברים נפרדים שכל אחד לגופו הוא מהענינים שבין אדם לעצמו, ואין זה מקרה ששני הדברים האלו מקבילים כמו שראינו בדברי המהר"ל והגר"א, אלא קשורים ושייכים הם זה לזה.

והדברים מפורשים בדברי הזוהר שמביא ר' צדוק הכהן (צדקת הצדיק אות רמב). שמובא בחז"ל (יומא סט ע"ב) שאנשי כנסת הגדולה שחטו את היצר הרע של עבודה זרה, וכשראו שזו עת רצון אמרו: הואיל ועת רצון הוא נבעי רחמי איצרא דעבירה - הם ביקשו לשחוט אף ליצר הרע דעריות, בעו רחמי ואמסר בידיהו. אמר להו נביא: חזו דאי קטליתו ליה לההוא - כליא עלמא. חבשוהו תלתא יומי, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח. אמרי: היכי נעביד? נקטליה - כליא עלמא! ניבעי רחמי אפלגא - פלגא ברקיעא לא יהי. כחלינהו לעיניה, ושבקוהו. ואהני דלא מיגרי ביה לאיניש בקריבתה. - הם ראו שאין קיום לעולם בלי יצר של עריות, ולפיכך לא הרגו אותו אלא כחלו את עיניו, ונחלש היצר הרע של עריות על קרובים. זה הטעם שכתוב בגמ'.

אך הזוהר הקדוש (מדרש הנעלם כרך א פרשת תולדות קלח ע"א) מגלה לנו טעם אחר למה אנשי כנסת הגדולה לא שחטו

את היצר הרע של עריות: אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהי - הם ידעו בכוחם הגדול שאם יבטלו את היצר הרע של עריות יאבדו את החמידו דאורייתא, חדותא דשמעתא, אש התורה.

כל אש התורה והחדותא דשמעתא לא יהיו אם ישחטו את היצר הרע של עריות, ילמדו תורה אבל זה יהיה יבש כמו להבדיל כל לימוד אחר, בלי מתיקות וחדוה.

מה כתוב בזוהר הזה?

כח הבחירה של האדם לבחור בחשקת התורה או ח"ו בחשק של עריות

מגלה לנו ר' צדוק שעמוק עמוק בכוחות הנפש הנטועים באדם, אותו שורש המביא לחשקת התורה הוא הכוח שמוביל את האדם ליצר הרע של עריות, והבחירה של האדם היא להיכן לכוון אותו ולאיפה לנתב את זה.

כשם שבכל כוחות הנפש שהאדם קיבל, יש לו בחירה איך להשתמש בהם, יש מדת אהבה - כל אדם יש לו אהבה, ויש לו בחירה אם בוחר באהבת תורה, אהבת ה', אהבת ישראל, או ח"ו לכוון את אהבה לצד הרע לדברים של טומאה לאהוב רע, לאהוב רשעים.

וכן רחמים - יש אנשים שכל הרחמים שלהם מתנקזים לחתולים ולכלבים למחבלים ולרוצחים, מידת הרחמים יש לכל אחד, ואת הבחירה לאיפה לנתב את זה גם יש לכל אחד.

כך הקב"ה נטע באדם חשק, ואותו מנוע שפועל להביא את האדם לחשקת התורה, פועל גם לחשק של עריות, ובוזה נקודת הבחירה של האדם, במה הוא מממש את החשק שלו.

ומביא עוד ר' צדוק (שם אות עו) שמבואר בזוהר הקדוש (פנחס דף רטז סע"א) שבזמן המבול היו ראויים לקבל את התורה, וכמבואר בגמ' (חולין קלט ע"ב) על הכתוב (בראשית ו א): בשגם הוא בשר - בשגם אותיות משה, שהייתה צריכה נשמת משה לרדת בזמנם ולקבל את התורה, וכיון שחטאו וקלקלו בעריות כל כך עד שלא היה זכות קיום לעולם, נהיה מבול בעולם.

דבר נורא אומר ר' צדוק, דור המבול היו ראויים לקבל את התורה, היה להם חשקת התורה נשגבה כל כך, וכשאת אותו כח של החמידו דאורייתא הם לקחו לצד

של עריות, זה התפרץ בצורה נוראה עד שלא היה קיום לעולם, ועוד כותב ר' צדוק (שם אות מד) שאל ישבר וימעט בעבודתו מי שהיצר הרע הזה של עריות חזק אצלו, כיון שאם הוא ינתב את אותו חשק לחמדת התורה חשקת התורה שלו תהיה גדולה יותר מלאחרים.

וזה לשונו הזהב: מי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף אל יתעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כל כך, כי אדרבא הוא כלי מוכן לתוקף אהבת ותשוקת דרישת האמת.

וכדבריו מבואר בדברי הגמ' (סוכה נב ע"א) אביי שמעיה לה הוא גברא דקאמר לההיא אתתא: נקדים וניזיל באורחא. אמר: איזיל אפרשינהו מאיסורא. אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא. כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי: אורחין רחיקא וצוותין בסימא. אמר אביי: אי מאן דסני לי הוה - לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה. אזל, תלא נפשיה בעיבורא דדשא, ומצטער. אתא ההוא סבא, תנא ליה: כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.

לאביי היה חלישות הדעת - לו יש יצר הרע חזק כל כך שסבור הוא שלא היה עומד בכזה נסיון, וההוא גברא עמד בנסיון בנקל, ועל כך אמר לו אליהו הנביא: כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.

מבאר ר' צדוק שזה הסוד, ששורש שני הדברים הוא באותו כח בנפש, ולפיכך הגדול בתורה אף יצרו לעבירה גדול. וזהו דדרש רבי יהודה (סוכה שם): לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. כי לצדיקים שיש להם חשקת התורה תשוקתם ותאותם עצומה ביותר.

כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו

ודבר זה צריך כל אחד ואחד לדעת, אין בן אדם שיש לו נשמה גבוהה יותר ואין לו יצר הרע, לכולם יש יצר הרע, ואדרבא ככל שנשמתו גבוהה יותר כך יצרו גדול, וכמו שבצבא יש חייל פשוט שמחזיק בידו רובה ויש חייל שהוא מפקד טייסת, החייל שמחזיק רובה ההצלחה שלו קטנה וגם הכישלון קטן, ולעומתו החייל שבידו פיקוד על טייסת שלימה הצלחה היא הצלחה של צבא שלם וגם הכישלון הוא של צבא שלם.

כך גם מי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף, אם לא ינצל את זה ללימוד תורה יפול נפילה עצומה, אבל מאידך גיסא אם יתגבר וינצל את זה ללימוד התורה יעלה מעלה מעלה.

וכבר כתב ר' חיים ויטאל על עצמו (ספר החזיונות למהרה"ו ז"ל - חלק א): בשנת יד לפרט היצירה הייתי בן י"ב שנה, וחכם גדול בשרטוטי כף היד הביט בשרטוטי כפות ידי ואמר לי: דע, כי בהיותך בן כ"ד שנה יבאו הרהורים רבים בלבך להתבטל מעסק התורה על כרחך שתי שנים ומחצה, ואח"כ יזדמנו לפניך שני דרכים, הא' לגן עדן והב' לגיהנם, ואז תנתן הבחירה בידך, ואם תבחר בדרך גיהנם לא יהיה בדורך רשע גדול ממך, ואם תבחר בדרך גן עדן תעלה בחכמה וביראת חטא על כל בני דורך, דבר שלא ישוער. ולא נפל מדבריו ארצה.

היום ישנם הרבה בחורים ואברכים שמתמודדים עם נסיונות וחושבים בליבם מי יודע מה יצא ממני? אך צריכים הם לתת אל ליבם כי האמת היא היפך הדברים, ואדרבא כל נסיון מצד אחד הוא כלי לעליה מצד שני!!!

וכן ראיתי מבארים מה שאמרו במדרש (בראשית רבה סג ו) על הכתוב (בראשית כה כב): ויתרצצו הבנים בקרבה, בשעה שהייתה עומדת על בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרכס לצאת וכו', ובשעה שהייתה עוברת על בתי עבודת כוכבים עשיו רץ ומפרכס לצאת הדא הוא דכתיב (תהלים נח ז): זורו רשעים מרחם. ולפי זה קשה מה הייתה התביעה על עשיו, הרי הוא נולד עם נטיה לרע עד שבמעיי אמו שלא שולט בן יצר הרע פירכס לצאת לבתי עבודה זרה.

אלא הביאור הוא שאכן עשיו נולד עם נטיה לרע, אך היא הנותנת שכיון שיש בו כח חזק כ"כ של יצר הרע אם היה מתגבר עליו היה זוכה לדרגה גבוהה יותר מדרגתו של יעקב, אלא שלא כבש את יצרו ועל כך נתבע.

במקום שיש לימוד התורה לא צריך שום רפואה

וכמה מאירים דברי הגר"א (מעלות התורה) על דברי הגמ' (בבא בתרא נח ע"ב): ברם סאבי דיהודאי אמרי: בראש כל מרעין אנא דם, בראש כל אסוון אנא חמר, באתר דלית חמר - תמן מתבעו סמנין. וביאורו בלשון הקודש: ראש כל החוליים דם, ראש כל הרפואות יין, ובמקום שאין יין שם צריך לבקש תרופות.

אומר הגר"א שחז"ל בדברות קדשם דברו על חולי הנפש: ראש כל חולי הנפש הוא דם - דם עבירה, דהיינו עריות שזהו ראש לכל העבירות.

ראש כל הרפואות יין היינו ינה של תורה, שהתורה נמשלה ליין כמו שנאמר (משלי ט ה): ושתו ביין מסכתי. באתר דלית חמר תמן מתבעין סמנין, כלומר במקום

שאינן יינה של תורה - מי שאינו בעל תורה צריך לרפואות המידות נגד יצר הרע, אבל מי שהוא בעל תורה אין צריך לרפואות המידות רק לעסוק בתורה ויראת השם כל היום.

דברי חז"ל קודש קדשים אשר נאמרו בשיא החכמה, וצריכים לדקדק בכל מילה, חז"ל לא אמרו שתורה זוהי התרופה הטובה ביותר ליצר הרע, אלא הם אומרים שבמקום שאין יינה של תורה צריכים תרופה ליצר הרע, אבל במקום שיש תורה - יש ליינה של תורה, לא צריכים רפואות כלל, המחלה אינה קיימת.

משל למה הדבר דומה: אדם מטייל עם בנו הקטן במדבר, ובאמצע הדרך הילד צמא למים ורוצה לשתות, אבל הם במדבר ואין שם מים ראויים לשתיה מלבד זרימה של מים מזוהמים, אומר לו אביו: זה לא בריא - זה מים מזוהמים, אבל ילד קטן לא מבין מה זה לא בריא, הוא אומר לאבא שלו: אבא, אבל אני צמא, אומר לו האבא: לא כדאי לך, יהיו לך כאבי בטן, הילד נרגע לשלוש דקות ואחר כך עוד פעם הוא אומר: אבא, אני צמא, האבא אומר לו: אם תשתה ייקחו אותך לבית חולים, הילד נרגע, וכעבור עשר דקות עוד פעם אבל אני צמא.

מה אפשר לעשות? צריך פשוט להביא לו בקבוק מי עדן במקום מים דלוחים ורק אז הוא יבין את ההבדל, כל האימונים שיגידו לו לא יעזרו.

אדם שהיצר הרע נמצא בקרבו אפשר לומר לו על גיהנם ועל עונשים, אבל כל הדברים לא יעזרו, כיון שהכח הזה ביסודו נטוע באדם לחזות התורה - לחמידו דאורייתא וחשקת התורה, ואם לא מספקים את זה עם חשקת התורה זה מתפרץ בצורת יצר הרע של עריות, אבל אם נמלא את זה עם חשקת התורה לא יתקיים בכלל יצר הרע זה.

וכך אף הגר"א (בביאורו למשלי יז יא) אומר על הפסוק (בראשית לו כד): והבור ריק אין בו מים, ודרשו חז"ל (שבת כב ע"א): אבל נחשים ועקרבים יש בו, הבור ריק היינו נשמתו של האדם, אין בו מים - ואין מים אלא תורה (בבא קמא יז ע"א) שהוא ריק מהתורה, אבל נחשים ועקרבים יש בו - אם אין בו תורה נכנסים שם נחשים ועקרבים, דהיינו כל המידות המגוננות שדומים לנחשים ועקרבים, כי לעולם לא נשאר חלל ריק.

והם דברי חז"ל באתר דלית חמר תמן מתבעין סממנין - במקום שאין יינה של תורה שם צריך לחפש תרופות ליצר הרע, אבל איפה שיש תורה שם לא קיימת המחלה.

וכדברי ר' צדוק שהחשק הזה נטוע באדם בשביל תורה, ורק כשלא ממלאים אותו בתורה מתמלא הוא על ידי היצר הרע הזה של נחשים ועקרבים.

במעשה איש (חלק א פרק ה) מביא מעשה על בחור שסילקו אותו מהישיבה בה למד, ובאו עמו לפני החזו"א וסיפרו לו את שארע, החזו"א אחרי ששוחח עם הבחור, הורה לדאוג לו לישיבה אחרת וכיון את הדרך איך לעשות זאת. כעבור תקופה בישיבה החדשה שוב נפל הבחור, והנהלת הישיבה התלבטה איך לנהוג בענינו, באו עמו לפני החזו"א, החזו"א הוציא כל איש מעליו וישב ולמד עם הבחור בנעימות במשך כארבעים דקות, בלי לדבר איתו מילה בענין נפילותיו ונסיונותיו, אחרי שיצא הבחור, נכנס רבו של הבחור אל החזו"א ביחידות, ואמר לו: ילמדנו רבינו, אני הבאתי אותו הנה בשביל אחד משתי האפשרויות, או שהרב ייתן לי אישור לסלק אותו מהישיבה, או שהרב יגיד לו שאם הוא ימשיך במעשיו שוב לא יעמוד לצידו, והרב ישב ללמוד איתו?

השיב לו החזו"א: מה אתה רוצה ממנו, יש לו סיפוק והנאה ממעשיו המקולקלים וכל זמן שלא יהיה לו משהו אחר הוא יכשל, אני פשוט ניסיתי לתת לו טעם בלימוד ואז ממילא הבעיה לא תהיה קיימת, אבל כל זמן שלא יהיה לו טעם בלימוד לא יעזרו כל השיחות והצעקות, באתר דלית חמר תמן מתבעין סממנין, במקום שאין יינה של תורה שם צריך תרופות.

ובזה יש לבאר דקדוק לשון הגמ' שאמרו חז"ל (קידושין ל ע"ב): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, לא נאמר שהתורה היא רפואה ליצר הרע, אלא נאמר שהיא תבלין, ותבלין בשונה מרפואה ענינו שהוא ממתק את הרע אך אינו מבטלו, וכך אף תורה תבלין פירושו שהתורה ממתקת את היצר לכיון אותו לתורה לחמידו דאורייתא ולא לתאוות עריות.

ובענין זה מתבארים עומק דברי הרמב"ם: יתירה גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. יסוד דבריו הוא כמו שביארנו, הלב חייב להיות מלא במשהו, ולפיכך בלב פנוי מן החכמה מתגברת מחשבת עריות, ובחכמה הוא אומר: אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד, אותו כח גדול שטמון באדם תלוי בהחלטתו אם הוא ינתב את זה ללימוד התורה אז יעלה מעלה מעלה, ואם חלילה יישאר לבו פנוי מן החכמה תתגבר בו מחשבת עריות.

ראיות שתורה מועילה נגד כח היצר הרע של עריות

ונבאר עוד כמה נקודות שמקבילים בהם צד הקדושה לצד הטומאה, זה לעומת זה:

כתוב במשלי (ב יא): מזמה תשמר עליך תבונה תנצרכה, וכוונת הכתוב על לימוד התורה כמבואר בגמ' (עבודה זרה יז ע"ב) אמרו ליה רבנן לרבא: מאי מזימה? אילימא תורה, דכתיב בה זימה ומתרגמינן: עצת חטאין, וכתיב (ישעיה כח כט): הפליא עצה הגדיל תושיה, אי הכי זימה מבעי ליה! הכי קאמר: מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה.

דבר פלא לכאורה מבואר כאן, שלמה המלך לא מצא תואר אחר לתורה הקדושה אלא מזימה על שם שהיא שומרת מזימה? אתמהה!

מה פשר הדבר?

חז"ל אומרים (נדרים נא ע"א): מאי זימה [האמור בענין עריות]? אמר לו: זו מה היא. דהיינו פתח הכניסה של היצר הרע של עריות אל האדם היא על ידי זו מה היא, וכלשון הכתוב (במדבר טו לט): ולא תתורו אחרי לבבכם ואחר עיניכם, ופ"י רש"י: העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות, תחילת העבירה היא על ידי הראיה, ואחרי שראה זה בוער בקרבו.

וקודם הראיה מהו היצר הרע?

התשובה היא: ולא תתורו, כמו תייר שמסתכל לכל הצדדים ומחפש לדעת מה קורה סביבו, היצר הרע הוא לחיפוש מסביבו, ויצר הרע זה מהותו זו מה היא. זהו הפתח הראשון של היצר הרע.

והנה לפי כללי הלשון אדם סקרן לא שואל זה מה, אלא מה זה, וכמו שכתוב במגילת אסתר (ד ה): לדעת מה זה ועל מה זה, ומדוע נקרא כאן זו מה היא?

כיון שהמיוחד שביצר הרע הזה הוא לא מה זה, אלא זו מה היא, דהיינו עיקר רצונו הוא דווקא את האסור, דווקא לפרוץ את הגדר, מים גנובים ימתקו, לדעת זו מה היא - הדבר הזה. היצר הרע הזה של מים גנובים ימתקו התחיל כבר בחטא עץ הדעת.

כל היצר הרע שהיה שם זה לדעת "זה מה" כל העצים של העולם היה לאדם הראשון, הוא היה בגן עדן! מלאכים צולין לו בשר ומצננין לו יין, והנחש משכנע אותו דווקא את האסור, מה היה חסר לו?

רואים שהיה לזה נסיון וחשק עצום, לנסיון כזה לא קוראים מה זה, אלא קוראים לו "זה מה".

ובזה מתבארים דברי חז"ל שהתורה נקראת מזימה מפני שהיא שומרת מדבר זימה, כלומר היצר הרע של "זה מה" נטוע בנפש האדם, ויש לו ביטוי גם בצד הקדושה - בחמיזו דאורייתא לחשקת התורה,

מהי חשקת התורה?

צמאון עצום שהקב"ה נטע באדם לחכמה, לחידושים, לחפש דברים חדשים.

חז"ל אומרים (בראשית רבה ויחי צו ג): למה נמשלו ישראל לדגים שבים, מה דגים הללו גדלין במים כיון שיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כך הן ישראל גדלין במים בתורה כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון.

דג אפילו שנמצא באוקיינוס הגדול קופץ על כל טיפה ממש כמוצא שלל רב, כך הם כלל ישראל בדברי תורה - כל חידוש, כל פשט, כאילו זה הדיבור הראשון של דברי תורה שהם לומדים ושומעים.

זכיתי לשמוע שנים רבות שיעורים מרבתי הגדולים הרב שך זצ"ל והרב אלישיב זצ"ל, כל התורה כולה הייתה פרוסה לפנייהם, לרב שך זצ"ל היו ספרים בעומק העיון בכל סוגיות הש"ס. וכשלפתע נתעוררה לו איזה קושיא, ולא דוקא קושיא גדולה, הוא היה שמח כאילו לא ראה מאורות מימיו, טיפה חדשה לתוך הים הגדול, וכך היה יום יום אצל מורי ורבי הרב אלישיב זצ"ל.

הצמאון הגדול הזה הוא שנקרא "זה מה" והוא נטוע באדם לחכמת התורה, ואם ח"ו זה לא הולך לחכמה וצמאון ללימוד התורה, הוא לא נשאר ללא ביטוי, אלא זה הולך ליצר הרע של זימה, כל היצר שיש לאדם לדעת מה חדש, לשמוע חדשות, קריאת עיתונים, ואף היצר של "זה מה" הוא כדי שיהיה לו חשקת התורה, ואם ח"ו זה לא הולך לדברי תורה זה הולך לזימה.

כששלמה המלך קורא לתורה מזימה תשמור עליך, זה שם התורה, כיון שהכח של "זה מה" האמיתי נטוע באדם בשביל חשקת התורה, ולכן זה שומר מזימה.

ויסוד זה צריך כל אחד ואחד לדעת, אדם ששקוע בלימוד ומוסיף חשק ללימוד הוא לא מחפש את זה בעבירות ח"ו.

בכדי להנצל מיצר הרע.

אך נראה להציע בזה מהלך אחר: יש עוד דבר שמצאנו שהתורה מקבילה לגילוי עריות.

חז"ל מביאים בפרק החליל (סוכה נב ע"ב): רב הונא רמי כתיב (הושע ד יב): כי רוח זנונים התעה - דהיינו שהרוח זנונים הוא דבר חיצוני שמתעם, וכתיב (שם ה ד): כי רוח זנונים בקרבם - דהיינו היצר הרע שנמצא בתוך האדם! בתחילה התעם, ולבסוף בקרבם. רב הונא מקשה סתירה בין שני הפסוקים, היצר הרע - הרוח זנונים, הוא דבר חיצוני שמתעם או שהוא בקרבם? ומתוך רב הונא יסוד גדול - כך הוא דרכו של יצר הרע הזה וזהו התהליך שלו, בתחילה רוח זנונים התעה - זה חיצוני, ולבסוף בקרבם - אח"כ היצר הרע כבר בוער ונמצא בקרבם.

כלשון הזה ממש מצאנו אף על תורה במסכתא קידושין (לב ע"ב), שמתחילה סבור היה רבא לומר שתלמיד חכם שמחל על כבודו אין כבודו מחול, מפני שאין התורה שלו וכלשון הכתוב (תהלים א ב): כי אם בתורת ה' חפצו, ולבסוף מסיק רבא שאכן תורה דיליה היא, דכתיב בסיפיה דקרא: ובתורתו יהגה יומם ולילה, וכתב רש"י שם: אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה, בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו.

מבואר בזה שכך היא הדרך, בתחילה בתורת ה' חפצו - הוא חפץ בתורת ה', ואחרי הרבה שנים שאדם עמל בתורה היא נהיית תורתו, וכמו שדוד המלך אומר (תהלים מ ט) ותורתך בתוך מעי - זה חלק ממנו.

להיות מחובר לתורה במחשבה

ללכת לישון עם קושיא, לחיות כל היום בלימוד - זה תורתו, וזהו בתוך מעי, היו מגדולי ישראל שאמרו עליהם שאם יחתכו להם את היד לא יצא דם יצא משם קושיה של רעק"א. כשם שרב הונא אומר על היצר הרע הזה, בתחילה רוח זנונים התעם - זה חיצוני, ולבסוף בקרבם. כך בתורה, בתחילה זה נקרא תורת ה', ובסוף זה תורתו, זה בקרבם בתוך המעיים זה מסוך באדם וזה חלק ממנו.

וממילא עצתו של הרמב"ם שיפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. הדבר תלוי לכל אחד לפי דרגתו, מי שהיצר הרע אצלו הוא חיצוני - רוח זנונים התעם, מספיק לו תורת ה' בשביל התיקון שלו.

וזה מה שדוד המלך אומר (תהלים קיט קג): קרבו רודפי זימה מתורתך רחקו, אדם שרודף אחרי זימה - אחרי היצר של "זה מה", מפני מה זה מגיע? מתורתך רחקו - הוא לא מילא את הצורך של "זה מה" בתורה.

ענין נוסף שיש בו זה לעומת זה - תורה מול עריות:

איסורי עריות נקראים גילוי עריות, כלשון התורה על איסורי עריות (ויקרא יח) לא תגלה.

וממילא אף צריך לדעת שכל בגד ולבוש שאדם עוטה על עצמו אינו סתם גדר, שהרי אם הגילוי הוא עצמו שמו של האיסור, אף הכיסוי הוא הקדושה בעצמה, וכל גילוי הוא הגדרתה של העבירה בעצמה.

הענין הזה של גילוי גם הוא נטוע באדם בעבור התורה, והוא החשק העצום של התורה.

וכך אמר אדונינו דוד משיח ה' (תהלים קיט יח): גל עיני ואביטה נפלאות מתורותיך. מה הם נפלאות? דברים מכוסים! ועליהם אומר ומבקש דוד גל עיני - שיתגלו הדברים המכוסים.

ובשיר השירים (ז ב) נאמר: חמוקי ירכיך כמו חלאים, ודרשוהו חז"ל (מועד קטן טז ע"א): חמוקי ירכיך - מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר.

עיקר החשק העצום שיש בדברי תורה הוא כשאדם מתחיל ללמוד סוגיה, לחפור ולעיין בה ולגלות את הדברים המכוסים, דברים שכיסה עתיק יומין, כל החשק והמתיקות בתורה זה בגילוי הסודות של התורה.

האור החיים הקדוש מזכיר בכמה מקומות בהשתפכות, שהאור הגדול שיהיה לעתיד לבא הוא שהקב"ה יגלה לנו עוד ועוד דברי תורה, זהו כל החמידו דאורייתא של דוד המלך, גל עיני ואביטה נפלאות מתורותיך. ויודע כל אחד בעצמו שהחשק הגדול ביותר והתענוג הכי גדול הוא לגלות עוד ועוד חלקים בתורה. ואף בדבר זה לאיך גיסא אם ח"ו האדם לא מנתב את כח הרצון לגלות דברים מכוסים ללימוד התורה, זה הולך ליצר הרע של גילוי עריות.

נקודה משותפת נוספת שמצאנו בין לימוד תורה לגילוי עריות

שמעתי ממשגיח בישיבה מסוימת שפנו אליו תלמידיו ושאלוהו: מדוע אף על פי שהם יושבים ושקועים בלימוד בכל זאת יש להם כל הזמן נסיונות, ומפני מה התורה תבלין לא מסייעת להם? ואותו משגיח רצה לומר שהיום שכח הטומאה התרבה מאד בעולם, אפילו לומדי התורה צריכים רחמים מרובים

מה עומק העניין?

כתוב במדרש (שיר השירים רבה א ב): ישקני מנשיקות פיהו - יטהרני, כאדם שהוא משיק שני גבין זה אל זה והוא מדביקן. דהיינו שישקני הוא מלשון השקה, כמו שמקוה מטהר בהשקה, שעל ידי השקה מים עולים מטומאה לטהרה, כך ישראל נטהרים על ידי השקה.

ביאור העניין: כלל הוא, שלא כל דבר יש לו טהרה במקוה, אדם וכלים יש להם טהרה במקוה, ולעומתם אוכלים ומשקים וכלי חרס אין להם טהרה במקוה, ואף על פי כן יש דרך להעלות מים מטומאה לטהרה, על ידי השקה, לוקחים את המים הטמאים בתוך כלי ומשקעים אותם במקוה עד שמתחבר מלמעלה, ונהיה טהור.

ומדוע בכך הם נטהרים, הרי משקה אין לו טהרה במקוה? הביאור הוא, שאכן בטבילה אין להם טהרה, אבל השקה אינה טבילה אלא זה חיבור שנהיים אחד, ומתבטלים למים הטהורים וממילא נטהרים.

וכך אומר שלמה המלך: ישקני מנשיקות פיהו, התורה לכלל ישראל היא כמו השקה, על ידי התורה הכל נהיה אחד - קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא חד הוא, וכשמחשבה של אדם מישראל דבוקה בתורה הוא כביכול דבוק במחשבתו של הקב"ה, הוא מתאחד עם השכינה ונהיה טהור ממילא, כמו מים שנהיים חלק מהמקוה על ידי השקה.

ולפיכך בזה אין את הכללים של תשובה, מפני שזה מהלך אחר, זה מטהר את הכל, בטהרה דממילא.

אבל אם היצר הרע הוא כבר בקרבו - רוח זנונים בקרבם, לא די לו בתורת ה' חפצו, אלא צריך שאף התורה תהיה בתוך מעיו - שתהיה תורתו. ולפיכך כשהיצר הרע הוא כבר בקרבם, אבל התורה היא רק תורת ה', יש בעיה! התורה תבלין לא מספיק. והפתרון הוא, שצריך לעמול ולהתייגע עד שיגיעו לתורתך בתוך מעי - שיהיה בגדר תורתו יגה.

דבר זה בדוק ומנוסה. אכן דבר זה ודאי דורש שנים רבות של עמל התורה, אבל מי שבאמת שקוע בעמל התורה עד כדי שלומד בצימאון, כמו שאמרנו שחי כל היום את התורה ומונח כל היום רק בלימוד, ודאי שינצל מיצר הרע.

שמעתי פעם כמדומה על הרב חנניה צ'ולק שליט"א, שראה יום אחד את הרב שך זצ"ל כשגילו היה קרוב למאה קצת מדוכדך, שאל אותו: מדוע הוא כך עצוב? ענה לו הרב שך זצ"ל: קרוב למאה שנה הייתי שקוע בלימוד, ועכשיו אני לא רואה טוב, לא שומע טוב, וממילא קשה לי להיות שקוע כל כך בתורה, ומה ישמור על הראש שלי עכשיו.

זה לעומת זה - תורתי בקרבם, והיצר הרע כמעט לא קיים.

עד כאן ביארנו את השמירה הגדולה שיש בלימוד התורה מיצר הרע, ונבאר עתה מעט את התיקון על העבר שיש על ידי לימוד התורה.

לימוד ועסק התורה תיקון גדול יותר מכל תיקוני תשובה

ידוע בכל הספרים הקדושים, שאין תיקון גדול יותר מעסק התורה הקדושה, שהוא גדול מכל תיקוני התשובה.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029

להצטרפות, להערות ולתגובות בדוא"ל:

n0527683029@gmail.com